

figuren van  
eer, dat Joris  
met hem de  
ogste toppen

als dichter?  
n de diepste  
id en dus de  
doorschijnt",  
zoeken, waar  
wording niet  
t in de sfeer  
n de ziel" is

sualisme en  
regens de bij-  
en intellect-  
er, nu eens  
elders van  
ierige aristoc-

Woestijne's  
subtiel voor  
st leven, de  
en door die  
besef van de  
ngen en zoo  
evansdrift en  
orverinniging  
i opvoert tot  
doorgevoerde  
alisme. Daar-

roote lyrische  
e voelen sen-  
en inkeer tot  
jeve van den  
waarwording  
beschouwing"

de neiging  
pen van alle  
n is het de  
neele en dat  
dat is: het  
immer wisse-

en, dat v. d.  
ste atmosfeer  
dichter zijn  
Langendonck

weinig hem  
i daar". Zoo  
rlaten, harts-  
een ziel, die  
n kleuren die  
en van woer-

en opbindt, de  
nnen zijzelve

zoo ver van  
beteekenis is  
kort en dui-  
heid van het  
jue) geeft de  
nsche natuur,  
ik leven....

afdoende aan-  
ijke levensst-  
ook nog door  
ment, dat ten  
g beslist. Ten  
gt dat element  
die innerlijk  
ethischen zin-  
stijne's betee-

d. Woestijne  
neet tracht ik  
at ik wil, dat  
alles staan"

zen gegeven,  
indt, wat be-  
vel een Gods  
Oever, — dat  
onlijke fictie"

een geloof in  
genover eigen  
tenkelijke uit-  
ten hem: het  
ivistische per-  
eefte aan sym-

reeds wazige  
schap zoover  
erd naar zijn  
eenling-ethiek  
ekende citaat  
duidelijk als  
ten aanzien  
n deze dicht-  
religieuze en

met het dubbele  
en". Goddelijke

urp. in „Me-

en", p. 115 (188  
werk van Prospe-

25 en 74

tische Warande"

1", p. 121, 122

het ethische, maar dan tegenover het positieve  
daar, hier in absoluut afwijzenden zin.

En dan is voor christelijke literatuurbeschou-  
wing de slotson, die we al zoo dikwijls hebben  
geformuleerd met betrekking tot de moderne lite-  
ratuur: dat we zeker de betekenis van Van de  
Woestijne als dichter, ook als historische figuur  
in de Vlaamsche letterkundige geschiedenis, er-  
kennen, dat we de schoonheid van zijn verskunst  
als verskunst zien (zij het niet altijd duidelijk door  
het complexe daarvan) maar dat we haar niet  
kunnen waardeeren, omdat ze van gansch anderen  
geest is, dan die, waaruit wij wenschen te leven.

We gaven het dichterbeeld in dit artikel voor een  
goed deel langs den weg van imitatie, opzettelijk,  
omdat een weerspiegeling van den indruk, dien  
deze kunst gemaakt heeft en maakt op de be-  
schouwers van onderscheidende aard en aanleg  
n.l. de meest bevreemdende mogelijkheid bood onzen  
lezers iets van Van de Woestijne's dichterschap  
te doen zien. 't Is als het opvangen van lichtbundels  
in één spiegel, om al het verkregen licht te werpen  
op het te beschouwen object.

Voegen we aan dit artikel nog toe de medede-  
ling, dat bij Enschedé en Zonen te Haarlem als  
feestuitgave bij deze gelegenheid is verschenen een  
bloemlezing uit Van de Woestijne's werk, samen-  
gesteld door J. Greshoff. De oplage ervan is echter  
zeer beperkt.

C. T.

## UIT HET POLITIEKE EN SOCIALE LEVEN.

### Staat en Maatschappij.

#### I.

Het zijn wel zeer groote woorden, die hier als  
opschrift boven staan en misschien zou het beter  
zijn, het weinige, dat ik te zeggen heb van een  
ander opschrift te voorzien. De bedoeling is toch  
slechts er aan te herinneren, dat wij zoowel aan  
den staat als aan de maatschappij een eigen taak  
en een eigen plaats toekennen en van meening  
zijn, dat beide door eigen wetten worden be-  
heerscht.

Is het noodig deze oude bekende waarheid weer  
in herinnering te brengen?

M.i. moet op deze vraag worden geantwoord:  
„Helias wel".

Hoe dit komt? Een heel complex van oorzaken  
valt aan te wijzen.

Allereerst door onzen strijd tegen het libera-  
lisme, dat optrad met de leer der staatsonthouding.  
Van deze leer hebben onze menschen, en terecht,  
een diepgewortelden afkeer.

Deze afkeer is niet enkel te verklaren uit prin-  
cipiële overwegingen, noch minder uit een helder  
inzicht in de positieve staatszaak. Integendeel, veel-  
eer heeft het zien van de maatschappelijke mis-  
standen die ontstonden door den groei der industrie  
en het op ruime schaal toepassen der machine,  
juist de uitnemendste mannen geïnspireerd tot ver-  
zel tegen een staatsbeschouwing, die zulke toe-  
standen kon doen ontstaan en voortbestaan, zon-  
der een hand uit te steken tot leniging van den  
nood en bescherming van den zwakke.

Aangegepen door de sociale ellende heeft men  
toen om een bepaald doel te bereiken de leer der  
staatsonthouding met kracht bestreden. Deze strijd  
is lang en zwaar geweest en de opgewekte emoties  
trillen na in breede lagen des volks. Reeds  
om deze reden zou het niet te verwonderen zijn,  
indien sommigen door reactie den juisten kijk op  
de taak van den staat zouden verliezen.

Een andere oorzaak, die in dezelfde richting ge-  
werkt heeft, is de onwikkeling der techniek. Nieuwe  
belangen kwamen op en eischen regeling en  
voorziening. Telefoon, telegraaf en post, waterlei-  
ding, gas- en elektriciteits-bedrijven en zooveel meer  
plaatsten niet enkel de practijk maar ook de theorie  
voor onvoorziene moeilijkheden. 't Gevolg was,  
dat de praktische nood tot handelen dwongen daarna  
de theorie zich opmaakte om noodgedwongen een  
rechtvaardiging te geven. Niet altoos was dit mak-  
kelijk, en niet altoos lukte 't evengoed, maar het  
resultaat was dan toch, dat de overgrootste meer-  
derheid tenslotte den gang van zaken bevredigend  
vond.

De staatsrecht-theoretici hebben de oude gedachte  
van den politiestaat verlaten en zijn bijna voltallig,  
zij het dan ook langs onderscheidene wegen, aan-  
geland bij den cultuurstaat. Deze laatste staats-  
opvatting heeft tot inhoud, dat de staat met alle  
middelen de cultuur moet dienen. Welke conse-  
quenties hieruit volgen is niet in één woord te  
zeggen. Lang niet allen, die van een cultuurstaat  
spreken denken daar gelijk over.

Als derde oorzaak van de uitbreiding der staats-  
taak, moet genoemd worden de invloed der sociaal-  
democraten.

Het marxistisch socialisme is wetenschappelijk  
en practisch één groot fiasco. Gezien uit den ge-  
zichtshoek der marxistische beginselen is het één  
lange historie van aanpassing en verwatering op  
alle punten. Ook de houding tegenover den staat  
is radicaal gewijzigd.

Bij Marx was de staat het instituut waarin bij  
uitnemendheid het kapitalisme triomphen viert en

de komst van de nieuwe orde van zaken zou dan  
ook worden voorafgegaan door de ineenslorting  
van den staat.

Bij stukjes en beetjes is deze beschouwing uit-  
geleverd. De strijd tegen den staat maakte plaats  
voor onverschilligheid ten opzichte van dit kapi-  
talistisch gedoe. Voor de onverschilligheid kwam  
vriendelijkheid in de plaats en thans is men er  
in het socialistisch kamp van overtuigd, dat alle  
idealen vervuld zullen worden naarmate het ge-  
luk de staatsmacht te stellen in eigen dienst. Zoo  
kwam er een onbegrensde staatsvergoding en deze  
bleef niet geheel beperkt tot de geleerden der  
strijdende proletariërs.

Waar er ook maar iets hapert in de maatschappij,  
daar moet de staat ingrijpen. De staatsmacht ge-  
neest alle kwalen, buigt alle kromme verhoudin-  
gen recht. De ongelijke bezits- en inkomens-ver-  
deeling moet door den staat herzien worden, eco-  
nomische wetten moeten door den staat buiten  
werking gesteld, de productie moet door de staats-  
macht in goede economische banen worden geleid.

Ook het stelsel van distributie moet herzien  
worden en 't is alweer de staat, die in concu-  
rentie met den middenstand moet optreden om  
tot betere regeling te komen. Zelfs wordt propa-  
ganda gevoerd voor het denkbeeld om door middel  
van de staatsmacht een bepaalde godsdienstige  
overtuiging te doen aanvaarden en allen valschen  
godsdienst uit te roeien.

Van uiterst links tot uiterst rechts zijn de spo-  
ren te zien van een staatsopvatting, die karakter  
en doel van den staat mis kent en deze maakt tot  
een soort voogd over elke levensuiting.

Meerdere oorzaken zijn te noemen, doch wij laten  
het hierbij.

Onder den invloed van deze stroomingen is ook  
in onzen eigen kring de juiste opvatting van de  
staatszaak min of meer zoek geraakt en wordt  
vooral op het terrein der gemeentepolitiek gehan-  
deld alsof alles wat op zichzelf wel nuttig of  
wenschelijk zou zijn, nu ook reeds daarom behoort  
tot de plichten der onderscheidene overheids-  
organen. Toch is niets minder waar dan dat.

E. VISSER.

## ZENDING EN EVANGELISATIE.

### De menschenlijke zijde.

Het Evangelie heeft twee zijden, een Goddelijke  
en een menschenlijke. Het predikt enerzijds Gods  
souverein bestel in verkiezing en verwerping en  
in de bijzondere voldoening van Christus alleen  
voor zijn uitverkorenen. En anderzijds de roeping  
en den eisch van geloof en bekeering.

Geen van beide zijden mag worden verwaar-  
loosd. Wij hebben in onze prediking ook aan ver-  
doelden en van het Evangelie vervreemden niets  
anders te doen, dan het Evangelie door te geven,  
zonder er iets, ook het kleinste en geringste, aan  
te veranderen.

Daarom houden we vast aan wat eerder werd  
genoemd de Goddelijke zijde van het Evangelie.  
Daarom mag de arbeid der Evangelisatie nooit  
een ander Evangelie prediken, dan dat tot basis  
en veronderstelling heeft die Goddelijke zijde.

Maar daarin schijnt een moeilijkheid te zijn. Dan  
komt de vraag, of er dan op het Gereformeerde  
standpunt nog wel een Evangelie overblijft, dat  
aan de menschen kan worden gepredikt.

Meer dan eens is het mij, en vermoedelijk ande-  
ren onzer met mij overkomen, dat men zijn ver-  
bazing uitsprak over het feit, dat een Gerefor-  
meerde aan Evangelisatie deed. Dat kan immers  
niet! Gereformeerd zijn en Evangelie prediken aan  
die vervreemd zijn van God, die twee sluiten  
elkander uit, meende men.

Als men gelooft aan verkiezing en bijzondere  
voldoening; als men niet kan zeggen, dat Christus  
voor allen gestorven is, en dat nu allen kunnen  
zalig worden, dan blijft er geen boodschap over,  
aan de menschen te brengen.

Zoo is de beschuldiging, tegen ons ingebracht.  
Want de Gereformeerde boek is die, waar de  
slagen vallen.

Soms heeft de een of ander zich door deze  
bedenkingen laten verleiden tot het prediken van  
een „Evangelie" ietwat in den trant van het Leger  
des Heils enz.

En dat mag nooit. Noch in proza, noch in  
poëzie mag men de boodschap brengen met het  
accent van het Universalisme: Ge kunt allen zalig  
worden, want van Gods zijde is alle verhoeding  
weggenomen. Het wachten is nu alleen maar op  
wat de mensch zal doen.

Dat mag niet worden gebodschapt, want dat  
is een leugen. En het „Evangelie" van den leugen  
is geen Evangelie, maar brengt niets dan een  
fata morgana.

Toch blijft er wel een Evangelie over, dat aan  
allen zonder onderscheid kan worden gebracht.

Men behoeft maar de prediking van de apos-  
telen te lezen, die zij hebben gebracht, om te  
weten te komen, wat aan de menschen mag en  
moet worden gepredikt.

Ze zijn nooit opgetreden met de boodschap, dat  
Christus voor hen gestorven was, en dat ze dus  
nu allen konden zalig worden. Maar alleen met

deze prediking: bekeert u en geloof het Evan-  
gelie.

Zoo predikte reeds Petrus op den Pinksterdag:  
„Bekeert u, en een iegelijk van u worde gedoopt  
in den Naam van Jezus Christus tot vergeving  
der zonden", Hand. 2:38. Later heeft hij in dezen  
zin telkens weer gepredikt, Hand. 3:19, 10:42, 43.

En later heeft Paulus niet anders gedaan. Lucas  
deelt ons enkele typen mee van de zendingspre-  
diking van Paulus. In Athene verkondigde hij: „God  
dan, de tijden der onwetendheid overgezien heb-  
bende, verkondigt nu allen menschen, dat zij zich  
bekeeren", Hand. 17:30.

En in zijn verhoor voor Festus en Agrippa  
deelt Paulus mede, dat zulke prediking hem door  
den Heere Christus zelf bevolen was, toen hij  
geroepen werd op de reis naar Damascus. Toen  
heeft immers de Heere hem gezegd: „Hiertoe ben  
ik u verschenen, om u te stellen tot een dienaar  
en getuige der dingen... verlossende u van dit  
volk en van de heidenen, tot dewelke ik u nu  
zend, om hun oogen te openen en hen te be-  
keeren van de duisternis tot het licht, en van  
de macht des Satans tot God; opdat zij vergeving  
der zonden ontvangen, en een erfdeel onder de  
geheiligden, door het geloof in Mij", Hand. 26:18.  
En daarmee in overeenstemming zegt Paulus tot  
Agrippa, steeds te hebben „in het geheele land  
van Judea, en den heidenen, verkondigd, dat zij  
zich zouden beteren en tot God bekeeren, wer-  
ken doende, der bekeering waardig", vs 20.

Zóó is dus de prediking van Paulus geweest,  
aan Joden en Heidenen gebracht. Niet de mede-  
deeling, dat hun zonden zijn verzoend en ze nu  
slechts hebben aan te nemen, wat voor hen ge-  
reeld ligt. Maar het bevel tot geloof en daaraan  
vastgeschakeld de belofte van de vergeving op  
het komen in geloof.

En zoo moet dus ook de prediking van het  
Evangelie zijn, die onze Evangelisatie-arbeiders  
brengen. Zóó is de menschenlijke zijde van het Evan-  
gelie.

Dan is er ruimte genoeg voor een Evangelie,  
dat waarlijk dien naam verdient. Het Evangelie,  
dat wij hebben te brengen, behoeft niet te zijn  
de boodschap, dat het getal der verkorenen toch  
vaststaat, en dat er dus van de zijde van den  
mensch niets te doen overblijft dan afwachten.

Dat zou geen Evangelie zijn, geen aanbieding  
des heils. Niets dan een mededeeling, die men in  
zekeren zin voor kennisgeving had aan te nemen.

Maar als wij als Gereformeerden het Evangelie  
brengen aan de voorwerpen der Evangelisatie, heb-  
ben we metterdaad een aanbieding Gods en een  
ernstige roeping. Het bevel van geloof en beke-  
ring en de belofte van vergeving.

Dat mag aan allen zonder eenig onderscheid  
worden gezegd.

Daarmee kom ik tot een eenigszins moeilijke  
kwestie. De vraag komt op, wat nu eigenlijk wel  
aan die gemengde schare mag worden gezegd.

Ze kan niet worden aangesproken in den trant  
en met de veronderstelling waarin de gemeente  
wordt aangesproken. Die gemeente is de vergade-  
ring der geloovigen. Wel weten we, dat er kaf  
onder het koren is, en zal de prediking voor de  
gemeente hiermee ernstig rekening hebben te hou-  
den met de veronderstelling, waarin de gemeente  
anders beschouwen dan de schare, die als voor-  
werp van Evangelisatie op straat of in een ver-  
gaderlokaal het Evangelie hoort.

Van die schare weten we niets, dan dat ze  
buiten het Evangelie staat. En dienovereenkom-  
stig moet ze worden behandeld in de toespraak  
en het lied en het geschrift.

Niet als broeders. Niet in de veronderstelling  
der liefde, waarmee we voor de gemeente plegen  
te staan. Met geen andere veronderstelling, dan dat  
het verlorenen zijn. Zondaars, die buiten Christus  
staan. Zonder God en geen hoop hebbende. Op  
reis naar het verderf. Dat is de veronderstelling  
van al wat in den arbeid der Evangelisatie wordt  
gezegd en gedaan.

Het is waar, in onze samenkomsten zijn ook  
vaak menschen, die we mogen houden voor Chris-  
tenen. Van onze eigen of van een andere Kerk.  
Soms zelfs in grooter getal, dan de eigenlijke voor-  
werpen der Evangelisatie. Maar dat mag aan het  
karakter van toespraak en lied niets veranderen.

Men zou geneigd wezen, in de voorwetenschap,  
dat een groot percent der te verwachten hoorders  
Gereformeerden zullen zijn, de toespraak in deze  
vergadering daarnaar te richten en een soort een-  
voudig preekje te houden op dezelfde basis als  
ook in de samenkomsten der gemeente geschiedt.  
Maar zoo mag het niet. Hoeveel van onze eigen  
menschen ook onder de gemengde schare mogen  
zijn — het doet er niet toe: het blijft een schare  
van verloren zondaars, aan wie het Evangelie der  
verzoening wordt gebracht. Bevel en belofte moet  
worden gebracht, in de veronderstelling, dat het  
verdoelden en van het Evangelie vervreemden zijn.  
tot wie de boodschap komt.

Maar als dan de vraag komt bij „den spreker  
van dezen avond" gedurende zijn voorbereiding  
voor de samenkomst, wat hij nu eigenlijk al en  
wat hij niet zeggen mag in de samenkomst —  
dan hoede hij zich voor twee uitorsten.

Eenerzijds voor het gevaar, dat hij verzeilt in